

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 februari 2016

Kära systrar och bröder,

I går firade vi i våra kyrkor en av årets stora Kristusfester, Kyndelsmässodagen, med evangeliet om frambärandet av Jesus i templet – en händelse som rymmer den innersta hemligheten i vårt liv som kristna.

Vad vet vi om Jesu barndom? Det finns apokryfa texter från de första århundradena med åtskilliga detaljer från Jesu barndom, men deras tillförlitlighet ansågs osäker redan i den tidiga kyrkan och därför var de aldrig aktuella att komma med i kanon, vårt Nya testamente. Av de fyra evangelisterna är det två som berättar om Jesu födelse, Matteus och Lukas, och de nämner även fem händelser ur Jesu barndom: omskärelsen på den åttonde dagen, de vise männens besök hos den heliga familjen, frambärandet av Jesus i templet 40 dagar efter hans födelse, flykten till Egypten och Jesu första påskhögtid i Jerusalem vid tolv års ålder.

Matteus och Lukas är inte intresserade av att berätta historier. De skriver historia. De skriver om det som har utspelat sig, och de tolkar denna historia utifrån Guds ord. Det innebär att de sannolikt inte berättar allt som de känner till om Jesu barndom, men sådant som ansågs viktigt i ljuset av Skriften och den unga kyrkans tro. Men hjälp av Skriften visar de att händelserna rymmer en "frälsningshistoria", de angår oss alla, på samma gång som händelserna öppnar Skriften och hjälper oss att förstå dess dolda innebörd. Det finns ord i Gamla testamentet som inte går att förstå förrän Jesu har fötts, framträtt, lidit, dött och uppstått.

Tre saker är viktiga för förståelsen av denna söndags fest – vars egentliga firningsdag är den 2 februari: Jerusalem som stad, templet som plats och frambärandet som handling.

*

Det har med rätta sagts att "Historien om Jerusalem är historien om världen." När David, 37 år gammal, intog Jerusalem i början av 900-talet f Kr hade staden i flera hundra år varit en kananeisk enklav inom israeliskt territorium. Sju år tidigare hade David smorts till kung över Israel i Hebron, där han till en början haft sin huvudstad. Han hade lyckats ena de stridande parterna inom Israel, och beslutar sig nu för att göra Jerusalem till det gemensamma Israels nya huvudstad.

Vad var det som fick David att välja just denna befästning till Israels politiska och andliga centrum? Det rörde sig om ett mycket litet citadell bland de ogästvänliga bergen i Judeen där hettan var plågsam sommertid och kylan bitande under vintern, dessutom belägen långt från handelsvägarna utmed Medelhavskusten. Genom att göra Jerusalem till ny huvudstad väljer David en stad som tidigare varken hade tillhört de norra stammarna eller hans eget södra rike, Juda. Men det fanns också andra skäl som hängde ihop med en betydligt äldre historia och, framför allt, Guds rådslut.

Namnet Jerusalem förekommer aldrig i Moseböckerna, men två händelser ger viktiga ledtrådar till stadens historia. I vårt lektionarium läser vi just nu igenom Första Moseboken,

och i dess fjortonde kapitel möter vi den första av dessa två händelser, nog så betydelsefull och inte så lite gåtfull. Efter att Abraham har besegrat fyra kungar som invaderat Kanaan österifrån heter det: "Melkisedek, kungen i Salem, kom med bröd och vin: han var präst åt Gud den högste, och han välsignade Abram."¹ Den förste som bekräftar att Salem är identiskt med Jerusalem är David, när han i en av sina psalmer skriver: "Gud är känd i Juda, hans namn är stort i Israel. I Salem står hans hydda, på Sion hans boning."² Melkisedeks möte med Abraham är alltså det första omnämmandet av Jerusalem i Bibeln.

Det hebreiska ordet "shalem", som betyder fred, är samma ord som i "Yerushalem", stadens hebreiska namn. Här får vi också de första antydningarna om Jerusalem som helig stad: i Salem verkar Melkisedek, som beskrivs som präst åt Gud den högste, och som ger Abraham sin välsignelse, varpå denne lämnar honom tionde av allt. I likhet med hur det avslutande ledet i namnet Jerusalem betyder "fred", så är det avslutande ledet i denne prästs namn, "zedek", det hebreiska ordet för rättfärdighet. Det dyker upp i en framtida profetia om Jerusalem i Jeremia 31:23: "Må, Herren välsigna dig, du rättfärdighetens (zedek) nejd, du heliga berg."

Dessa betydelser tas upp av Hebreerbrevets författare. Melkisedek kallas "kung i Salem och präst åt Gud den högste"³, och följande förklaring ges till hans namn: "Först och främst betyder hans namn 'rättfärdig konung', vidare är han kung i Salem det vill säga 'fredskonung'.⁴ Dessutom ges följande märkliga utsaga om denne Melkisedek: "Han har ingen far, ingen mor och inget stamträd. Hans dagar har ingen början, hans liv inget slut. Han är lik Guds son: han förblir präst för alltid."⁵ Melkisedek är en Kristusgestalt! I Abrahams möte med Melkisedek framstår Jerusalem för första gången som en helig stad. En stad varifrån *rättfärdighet* och *fred* skulle utgå.

Den andra anspelningen på Jerusalem i Första Moseboken finns i berättelsen om Abrahams svåra prövning. Herren sa: "Ta din ende son, honom som du älskar, Isak, och gå till landet Moria, och offra honom där som brännoffer på ett berg som jag skall visa dig."⁶ Här finns inget omnämmande av vare sig Salem eller Jerusalem, utan endast av det icke namngivna berg i landet Moria där Abraham skulle offra sin son. Men i Andra Krönikeboken 3:1 sker en viktig precisering: "Salomo började bygga Herrens tempel på berget Moria, där Herren visat sig för hans far David, på den plats som ställts i ordning på jesusén Ornans tröskplats."

Redan i berättelsen om Abraham och Isak framstår berget i Moria land som ett heligt berg som Gud utvalt, "ett berg som jag skall visa dig." Bibeln säger inget om vilket berg det rörde sig om, men när Abraham närmar sig känner han igen det som "platsen som Gud talat om" och det heter: där "byggde Abraham ett altare".⁷ När Abraham senare ger denna plats namnet "Herren utser"⁸, på hebreiska *Adonai-yir'e*, får Moria berg och Abrahams offer en sällsam profetisk innebörd: på denna plats skulle Herrens tempel byggas och här skulle Kristus, Guds enfödde son, framföras, 40 dagar efter sin födelse, förebådat över tusen år tidigare när Abraham på samma berg framför sin son. När Josef och Maria framför Jesus i templet gör de vad som var föreskrivet i Torahn, och vad alla judiska föräldrar gjorde, men de gör samtidigt långt mer än de själva är medvetna om: här kommer de med honom som skulle göra Jerusalem till den stad från vilken försoning och rättfärdighet skulle utgå för alla folk!

¹ 1 Mos 14:18-19.

² Ps 76:2-3.

³ Heb 7:1.

⁴ Heb 7:2.

⁵ Heb 7:3.

⁶ 1 Mos 22:2.

⁷ 1 Mos 22:9.

⁸ 1 Mos 22:14

*

Templet i Jerusalem var alltså byggt på just den plats där Melkisedek frambär bröd och vin, och där Abraham frambar sitt offer. Två märkliga Kristusprofetior i Gamla testamentet. Det första templet i Jerusalem byggdes av Salomo på 960-talet f Kr, det var ett nationellt projekt som krävde enorma resurser. När allt var färdigt fördes arken in i templets innersta rum. Vad vilade i arken? *Torahn*. Lagens tavlor och kärleksförbundets tecken. När de levitiska sångarna och musikerna därefter stämde upp en lovsång för att prisa Gud, fylldes templet av ett moln: ”Herrens härlighet fyllde templet.”⁹ En invigningsfest följde som varade i sju dagar. Den började med att Salomo inför hela det församlade folket trädde fram inför Herrens altare och knäböjande sträckte händerna mot himlen i en lång bön som slutade med orden:

Kom, Herre, Gud till din viloplats, du och din mäktiga ark.

Denna profetiska bön får sin uppfyllelse när Jesu föräldrar, Maria och Josef, på den fjortionde dagen efter födelsen bär fram sin son i templet. Malaki hade profeterat om att Messias en gång skulle komma till templet. Men om man föreställt sig att det skulle ske under stor liturgisk festyra, tog man miste. Nu kom Herren till sin viloplats, buren av sin mor, Maria, den ark, i vilken han hade vilat. Och ingen lade märke till det utom två åldrade profeter vars ögon hade öppnats av den helige Ande!

Denna handling, på denna dag och denna plats, rymmer hela kyrkans hemlighet – men det är bara den som fått sina ögon öppnade som ser det. Kyrkan är det tempel som Gud gjort till sin viloplats. Varje kristen, som en kyrka i miniatyr, är den viloplatsen. Och det är genom frambärandet av offret som kyrkan blir Herrens tempel, Guds viloplats.

Det är detta frambärande – *offertorium* – som vi är med om varje gång eukaristin firas. Frambärandet av bröd och vin i gudstjänsten – förebådat allra första gången när Melkisedek frambar bröd och vin – synliggör frambärandet av barnet Jesus i templet, den handling som profetiskt föregrep Guds sons eget frambärande av sitt liv som ett offer på korset. Här är den oöverträffade bilden av vad det kristna livet är: allt det vi frambär till Gud i tacksägelse – allt! – blir för oss till gemenskap med Gud.

Kyndelsmässodagens evangelium definierar därmed livets mening: att ta emot sitt liv som en gåva ur Guds hand, en gåva som när vi ger det tillbaka till Gud, fullbordar vår bestämmelse och gör våra liv till Guds viloplats!

*

Nästan ingen lägger märke till det. Så är det ofta. Vi tror att Gud ska komma i det storslagna, att vi kan räkna ut hur det skall gå till. Man han kommer oväntat, i det vardagliga. Det var tusen präster i tjänst i templet den dagen; ingen av dem lade märke till barnet som Maria och Josef bar in på tempelplatsen. Det är bara en gammal man och en gammal kvinna som reagerar. Hanna och Symeon. Hanna hade bosatt sig i templet. Hon hade gjort sitt liv till bön. Symeon leddes av den Helige Ande till templet just denna dag. Anden leder alltid människor till Jesus.

⁹ 2 Krön 5:14.

Nu ser vi ett viktigt drag hos profeterna. "Han väntade på Israels tröst", heter det om Symeon.¹⁰ "Hon tjänade Gud dag och natt", läser vi om Hanna.¹¹ "Jag spanar efter Herren, jag väntar på Gud, min räddare", säger profeten Mika i högtidens gammaltestamentliga läsning.¹² Profeterna är de som väntar när vi andra ger upp. De håller hoppets låga brinnande när de många misströstar. De ser ljuset även när mörkret omkring dem är nattsvart. Förmågan att vänta är en profetisk gåva. Tålamodet är en Andens frukt. "Ta profeterna som talat i Herrens namn till ert föredöme i att lida och visa tålamod", skriver Jakob i sitt brev.¹³ Men väntan är en svår konst i vår kultur. I synnerhet den väntan som uthärdar mörkret, inte flyr ledan, inte tar saken i egna händer. Den som lär sig att vänta mognar till profetisk klarsyn, blir en vindspejare i Andens värld.

I dagarna sänds till tryckeriet den sjunde delen av Paradiset, den tematiska samlingen av ökenfädernas tänkespråk, som utges av Johannesakademins översättningsseminarier. Den har temat *Olika berättelser som tränar oss i uthållighet och mod*, och här finns en rad anekdoter om hur det vi ibland uppfattar som mödosamt, och därför frestas att befria oss från, kan utgöra nödvändig träning för att lära uthållighet. Här, ett litet smakprov:

En abba bodde i öknen och hade tolv romerska mil till närmaste vatten. En gång när han gick för att fylla sitt kärl blev han missmodig och sade: "Vad tjänar denna möda till? Jag går och bosätter mig närmare vattnet." När han sagt detta, vände han sig om och såg någon som följde efter och räknade hans fotspår. Han frågade: "Vem är du?" Denne svarade: "Jag är Herrens ängel, som har blivit sänd för att räkna dina fotspår och ge dig lön." När abban hörde detta, fattade han mod och blev ännu mera ivrig och bosatte sig fem mil längre bort.

Vi har nu hunnit en dryg vecka in i *förfastan*, vår "uppvärmning" inför de fyrtio dagar som ges oss inför påsk och som i kyrkan kallas *Stora fastan*. Förfastan är tiden att formulera sin fasteregeln för årets påskfasta. Om vi inte har gjort det ännu, påminner jag om tre ledord som kan vara vägledande:

- Återhållsamhet
- Solidaritet
- Spiritualitet

De tre hänger samman. Hur ser min *återhållsamhet* ut? Även om den inre hållningen är avgörande, kan vi inte förändliga fastan. Den förutsätter någon form av konkretion. Annars blir det inte meningsfullt att tala om fasta. Vad behöver och vill jag dra ner på under fastan? För de flesta av oss behöver det på något sätt gälla det vi äter. Den ortodoxa fasteregeln vad gäller mat kan ge en fingervisning: här avstår man kött, fisk, ägg och mjölkprodukter. Det är med andra ord vegankost som gäller. Om inte annat kan ett första steg vara att välja bort köttet under fastan. Det är en handling som i dag även kan motiveras av solidaritet. All forskning visar att köttproduktionen är en av de mest skadliga faktorerna för vår miljö. Men bukens fasta behöver stödjas av andra former av fasta, inte minst tungans. Kan jag söka ett lite större mått av stillhet under denna tid? Några gör det genom att lägga in en retreat under fastetiden. (På Nya Slottet inleder vi Stora tystnaden inför natten en halvtimme tidigare varje kväll under fastan.) Någon beslutar sig för att under fastan gå upp en kvart tidigare för att näras av stillheten innan gryningen kommer.

¹⁰ Luk 2:25.

¹¹ Luk 2:37.

¹² Mika 7:7

¹³ Jak 5:10.

Fastan som en tid att visa *solidaritet* framhålls med eftertryck av profeten Jesaja i en av Askonsdagens läsningar:

Nej, detta är den fasta jag vill se: att du lossar orättfärdiga bojar, sliter sönder okets rep, befriar de förtryckta, krossar alla ok. Dela ditt bröd med den hungrige, ge hemlösa stackare husrum, ser du en naken så klä honom, vänd inte dina egna ryggen.¹⁴

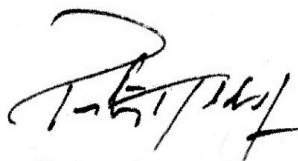
Det saknas knappast möjligheter att praktisera en fasta som skänker lindring och tröst åt den som är utsatt. Finns det någon, enskild eller familj, jag kan bistå på ett särskilt sätt under fastan? Inte bara med bön, utan även med bröd? Är det någon för vilken ett besök skulle göra livet lättare? Eller en inbjudan till måltidsgemenskap? Kan jag lägga undan lite extra under fastan för att stödja de förföljda och dem som är på flykt? (I Bjärka-Säby går vår söndagskollekt under fastan till Barn i Syrien, en insamling för att barn från Syrien som lever i Libanon ska få möjlighet till skolgång.) Och är inte också tiggaren en av våra "egna", som vi uppmanas att inte vända ryggen? Patrik Hagmans råd att ge något åt den förste tiggaren man möter, skulle under fastan kunna utsträckas till att ge åt två? Inför de oändliga behoven och den djupa nöden är det lätt att känna vanmakt, men om vi är många som bestämmer oss för att medvetet och generöst räcka ut vår hand åt *en* människa, kommer solidariteten att växa i den mänskliga familjen. Det kan komma en tid när den mest rakryggade handlingen kan vara att *inte* vända ryggen till.

Spiritualitet står i detta sammanhang för det som vänder vår blick mot Jesus. Det som alltmer får oss att leva och handla *med* Jesus, *i* Jesus och *genom* Jesus. Fasta och bön hör alltid ihop i kristen tradition. Primärt är den kristna fastan en väg att stärka bönen, att inbjuda bönens ande, att söka Guds ansikte. Och så som fasta och bön hör ihop, så är bönen och Ordet – det vill säga, bibelläsningen – två sidor av samma väg. För någon innebär det att man under fastan ber två tideböner istället för en, läser tre av dagens bibeltexter istället för två. Någon kanske bestämmer sig för att leva under en längre tid med en bibelbok, att tränga in i den för att finna dess dolda hemlighet, pärlorna under ytan. Allt handlar om ett och detsamma: att vända blicken mot Jesus. "Då följer det andra av sig själv", som Lev Gillet, munken från östkyrkan, brukade uttrycka det.

Nåväl. Hur vi än väljer att praktisera vår fasta bör Paulus ord gälla: "Var och en vare viss i sitt sinne." Och, som fäderna så envist upprepar: måttfullhet är i längden mer verksamt än snabbt övergående kraftansträngningar. Med Isak Syrierns uttryck: "En välavvägd fasta ger längtan till bön på samma sätt som friska ögon vill se ljuset."

Med de visdomsorden önskar jag er alla en ljuv fastetid, med en föraning om själarnas andliga vår!

Er i Kristus förbundne,

¹⁴ Jes 58:6-7.